PACE GRAVATĂ ÎN METAL: CUM IA NAȘTERE O MONEDĂ COMEMORATIVĂ ȘI PUTEREA EI SIMBOLICĂ

PEACE ENGRAVED IN METAL: HOW A COMMEMORATIVE COIN IS BORN AND ITS SYMBOLIC POWER

CZU: 737.1 **https://doi.org/10.59295/eie2026.23**

Neli ȚURCANU,
metodistă în învățământul extrașcolar,
Centrul Republican pentru Copii și Tineret ARTICO
E-mail: *neli.turcanu@artico.md*

Rezumat. *În învățământului extrașcolar, activitățile educative sunt orientate spre dezvoltarea competențelor culturale, artistice și civice într-un mod interdisciplinar și aplicativ. Moneda comemorativă este un dialog materializat între trecut și viitor. Prin designul său, ea sintetizează valori colective și le transformă în mesaje durabile. Tema păcii evidențiază potențialul monedei de a deveni un vector al armoniei și al responsabilității culturale. În contextul învățământului extrașcolar, designul monetar se afirmă ca instrument pedagogic relevant, capabil să dezvolte competențe artistice, civice și identitare în sistemul de învățământ extrașcolar. Prin urmare, designul nu este doar o componentă estetică, ci un instrument pedagogic strategic, care transformă învățarea extrașcolară într-un proces mai atractiv, mai eficient și mai relevant pentru nevoile actuale ale copiilor și tinerilor, deoarece în societatea contemporană, în ritmul accelerat a schimburilor culturale și a mobilității informaționale, necesită forme sintetice și eficiente de comunicare.*
Cuvinte-cheie: *monedă comemorativă, design monetar, simbol, pace, educație extrașcolară, patrimoniu cultural.*

Summary. *In extracurricular education, educational activities are oriented towards the development of cultural, artistic and civic competences in an interdisciplinary and applied way. The commemorative coin is a materialized dialogue between the past and the future. Through its design, it synthesizes collective values and transforms them into sustainable messages. The theme of peace highlights the potential of the coin to become a vector of harmony and cultural responsibility. In the context of extracurricular education, monetary design asserts itself as a relevant pedagogical tool, capable of developing artistic, civic and identity competences in the extracurricular education system. Therefore, design is not only an aesthetic component, but a strategic pedagogical tool, which transforms extracurricular learning into a more attractive, more efficient and more relevant process for the current needs of children and young people, because in contemporary society, in the accelerated pace of cultural exchanges and information mobility, synthetic and efficient forms of communication are required.*
Keywords: *commemorative coin, monetary design, symbol, peace, extracurricular education, cultural heritage.*

Introducere

O monedă este un obiect mic, dar cu o încărcătură enormă. Ea concentrează într-un spațiu de câțiva centimetri idei, valori, momente istorice și, uneori, speranțe. Totodată, monedele au depășit funcția economică, devenind mesageri vizuali ai memoriei colective. În învățământul extrașcolar designul monedelor implică o *educație vizuală subtilă*: copiii și tinerii învață să recunoască simboluri, inscripții și coduri vizuale care comunică valori, mesaje morale sau istorice. Moneda devine astfel un *text vizual portabil*, prin care publicul poate interpreta simboluri, înțelege semnificații și recunoaște autoritatea emitentă, poate constitui un *model educațional valoros*, fiind utilizată ca material didactic complex, capabil să integreze istoria, arta, simbolistica și identitatea culturală.

Prin utilizarea monedelor comemorative ca material didactic, elevii își consolidează *identitatea culturală și sentimentul de apartenență*. Contactul direct cu simbolurile naționale și cu reprezentările istorice contribuie la interiorizarea valorilor culturale și la dezvoltarea respectului față de patrimoniu.

În acest sens, moneda devine un *mediator între trecut și prezent*, facilitând transmiterea memoriei colective într-un mod accesibil și atractiv.

Din punct de vedere al istoriei artelor plastice, monedele comemorative pot fi considerate mici opere de artă aplicată, situate la intersecția dintre sculptură, grafică și design industrial. Reliefurile, texturile și detaliile minuțioase reflectă măiestria gravorului și creativitatea designerului, iar libertatea de expresie artistică le permite să depășească constrângerile stricte ale monedei de circulație.

Mai mult, aceste monede contribuie la patrimoniul cultural, documentând și consolidând memoria colectivă. Ele captează epoci, ideologii și tradiții artistice într-un obiect de dimensiuni reduse, dar cu impact simbolic mare. Astfel, este atât un instrument educativ și cultural, cât și un exemplu relevant de adaptare a artei la funcționalitate, demonstrând modul în care estetica și simbolismul se pot împleti armonios.

Context

Moneda reprezintă unul dintre cele mai complexe artefacte ale civilizației umane, având o dublă natură: economică și artistică. Din perspectiva istoriei artelor plastice, moneda poate fi analizată ca un suport artistic miniatural, pe care se concentrează elemente de stil, iconografie și mesaj vizual, reflectând valorile și ideologiile unei epoci.

Fig.1: Primele monede, sec. VII, Asia Mică

Fig.2: Monede bătute de romani, valuta forte a antichității. Denarii

Din perspectiva evoluției artistice, primele monede se remarcă prin simplitatea limbajului vizual. Imaginea este redusă la semne esențiale: capete de animale (leu, taur), simboluri heraldice sau forme geometrice. Aceste reprezentări aveau rolul de a garanta autenticitatea și valoarea piesei, dar și de a afirma identitatea politică a comunității emitente.

Gravura monetară timpurie presupunea tehnici simple de batere, cu reliefuri accentuate și compoziții frontale. Spațiul limitat al monedei a determinat o concentrare maximă a mesajului vizual, anticipând principiile sintezei artistice (fig.1).

Inițial, moneda poate fi interpretată ca un suport artistic miniatural. Deși dimensiunile sale sunt reduse, moneda concentrează elemente fundamentale ale artei plastice: *linie, volum, relief* și *simbol*. Relația dintre imagine și suport impune soluții artistice specifice, diferite de cele ale sculpturii monumentale sau ale picturii.

Primele experiențe de reprezentare pe monedă demonstrează capacitatea artei de a se adapta funcției practice. Astfel, moneda devine un obiect situat la intersecția dintre utilitar și estetic, un precursor al artei aplicate, care ilustrează modul în care arta se adaptează contextului istoric și ideologic (fig.2).

Odată cu dezvoltarea medalisticii, apare ideea clară a obiectului metalic creat special pentru a marca un eveniment sau o personalitate. Medaliile nu aveau rol comercial, ci comemorativ și simbolic.

Această practică a influențat ulterior designul monetar, pregătind terenul pentru monedele comemorative moderne. Se produce astfel o *separare conceptuală între moneda de circulație și obiectul metalic cu funcție culturală și memorială.*

Belgium Numismatic Medal 1910 Brussels Mint VZ

Portretele lui Mihai Eminescu în medalistica română

Istoria monedei reflectă nu doar evoluția sistemelor economice, ci și transformarea profundă a funcției sale culturale și simbolice. Dacă inițial moneda a fost creată exclusiv pentru a facilita schimbul comercial, în timp ea a devenit un *suport al identității, al memoriei colective și al patrimoniului cultural*. Tranziția de la simplu instrument economic la obiect comemorativ și artistic reprezintă un proces istoric complex, influențat de schimbările politice, sociale și culturale.

Moneda comemorativă depășește statutul de obiect monetar sau de colecție, devenind un *instrument cultural activ,* cu un impact semnificativ în domeniul educației extrașcolare. Prin tematică, simboluri și valoare artistică, ea contribuie la formarea unei culturi istorice și vizuale la copii, reflectând următoarele obiective:

1. Moneda ca suport educativ informal

În educația extrașcolară – desfășurată prin muzee, expoziții, cercuri de creație, cluburi de numismatică sau activități culturale – moneda comemorativă devine un *material didactic vizual și tangibil.* Elevii și tinerii pot explora istoria, arta și simbolistica prin contact direct cu obiectul.

Spre deosebire de manuale, moneda oferă o experiență concretă: dimensiunea, reliefurile, textura și detaliile gravate stimulează curiozitatea și analiza vizuală. Astfel, procesul de învățare devine interactiv și interdisciplinar, combinând istoria, artele plastice, educația civică și patrimoniul cultural.

2. Dezvoltarea culturii vizuale și simbolice

Monedele comemorative contribuie la dezvoltarea *alfabetizării vizuale,* ajutând tinerii să înțeleagă limbajul simbolurilor. Interpretarea unei steme, a unui portret sau a unei compoziții artistice implică analiză critică și contextualizare istorică.

În activitățile extrașcolare, profesorii sau coordonatorii pot folosi moneda ca punct de plecare pentru discuții despre identitate, valori, evenimente istorice sau personalități culturale. Astfel, moneda devine un *text vizual educativ*, care stimulează gândirea reflexivă și capacitatea de interpretare.

3. Consolidarea identității culturale

Prin tematica abordată – aniversări istorice, personalități marcante, monumente sau tradiții – moneda comemorativă contribuie la *formarea identității culturale a tinerilor*. În cadrul atelierelor sau expozițiilor, elevii pot descoperi simboluri naționale și pot înțelege mai profund semnificația lor.

Această experiență susține dezvoltarea sentimentului de apartenență și respect față de patrimoniu. Moneda devine astfel un mijloc prin care istoria și cultura sunt interiorizate nu doar teoretic, ci și emoțional.

4. Stimularea creativității artistice

În cercurile de artă sau design, analiza monedelor comemorative poate inspira exerciții practice: realizarea unor schițe de monede tematice, reinterpretarea simbolurilor sau crearea unor compoziții miniaturale.

Prin aceste activități, moneda devine un model de *sinteză artistică*, demonstrând cum spațiul restrâns poate integra portret, simbol și inscripție într-o compoziție echilibrată. Elevii învață principii de design precum proporția, claritatea și armonia vizuală.

5. Dialog între generații și comunitate

Colecționarea monedelor comemorative creează adesea un *spațiu de dialog între generații*, în care experiențele și cunoștințele sunt transmise informal. Tinerii pot descoperi povești asociate unor evenimente istorice sau personalități, dezvoltând o relație mai profundă cu trecutul.

Nașterea unei monede comemorative implică o succesiune de etape conceptuale și tehnice:

- *Definirea conceptului tematic*: identificarea ideii centrale (pace, unitate, libertate etc.) prin formularea mesajului simbolic;
- *Documentarea iconografică*: studierea tradițiilor vizuale, a simbolurilor consacrate și a contextului istoric;
- *Elaborarea schițelor*: crearea compoziției într-un spațiu circular limitat (2–4 cm), integrarea textului legal și a imaginii simbolice;
- *Adaptarea tehnică*: transpunerea designului în model 3D, ajustarea reliefului și pregătirea matrițelor;
- *Emiterea și lansarea publică*: moment cu semnificație culturală și diplomatică, ce conferă designului statut oficial.

Acest proces demonstrează complexitatea echilibrului dintre expresia artistică și rigorile tehnice.

Temele alese pentru monedele comemorative reflectă istorie, cultură, natură și realizări umane. Ele pot fi împărțite în mai multe categorii:

- *Evenimente istorice*: aniversări ale momentelor importante din istoria națională sau internațională, cum ar fi Centenarul Marii Uniri, comemorarea revoluțiilor sau a marilor bătălii.
- *Personalități marcante*: lideri politici, artiști, scriitori, oameni de știință care au avut un impact semnificativ asupra societății. Portretul gravat pe monedă funcționează ca simbol al recunoașterii și respectului.
- *Patrimoniu cultural și arhitectural*: clădiri istorice, monumente, situri UNESCO sau simboluri regionale care evidențiază identitatea culturală a comunității.
- *Natură și biodiversitate*: plante, animale sau peisaje specifice regiunii, care promovează conștientizarea valorilor naturale și ecologice.

Simbolurile sunt alese pentru a comunica *mesaje universale sau locale,* pentru a fi recunoscute rapid și pentru a fi memorabile. Acestea pot fi:

- *Heraldice și religioase*: steme, cruci sau motive tradiționale care evocă autoritatea și sacralitatea.
- *Motive istorice și culturale*: arme, instrumente muzicale, opere de artă, portuni tradiționale, elemente arhitecturale sau coduri vizuale specifice unui eveniment.
- *Elemente stilizate sau inovative*: în monedele moderne, simbolurile pot fi integrate artistic, combinând tradiția cu inovația pentru a crea compoziții vizuale complexe și atractive.

Tematica și simbolurile nu sunt doar decorative; ele au funcții multiple:

- *Comemorativă*: fixează în memorie evenimente și personalități importante;
- *Educativă*: informează publicul despre valori istorice, culturale și morale;
- *Identitară*: consolidează legătura cetățeanului cu statul, comunitatea sau cultura națională;
- *Artistică*: permit libertatea de exprimare și dezvoltarea creativității designerului și gravatorului.

În Republica Moldova, emisiunile realizate de *Banca Națională a Moldovei* reflectă o preocupare constantă pentru promovarea patrimoniului istoric, spiritual și artistic. Aceste emisiuni pot fi valorificate în învățământul extrașcolar drept suport didactic pentru analiza simbolurilor, a compoziției plastice și a mesajului cultural.

Monedele comemorative emise de BNM sunt lucrări de artă monetară, produse de regulă din metale prețioase (aur sau argint), în tiraje limitate, și pot fi utilizate atât ca obiecte de colecție, cât și ca mijloc de plată legal. Fiecare monedă este prezentată în capsule de protecție și cutii speciale, însoțită de un certificat de autenticitate semnat de guvernatorul BNM și dat cu cod QR pentru detalii oficiale. Banca Națională a Moldovei.

Evoluția emisiunilor comemorative:

- 1996 – prima monedă comemorativă lansată de BNM, cu ocazia a 5 ani de la Proclamarea Independenței Republicii Moldova. Banca Națională a Moldovei
- 2000 – BNM inițiază seria dedicată mănăstirilor din Moldova, cu 20 de monede din argint ilustrând locașurile istorice ale țării. Banca Națională a Moldovei

De-a lungul anilor, au urmat multe serii tematice precum:

- „Personalități” – figuri culturale și istorice;
- „Evenimente istorice” – momente esențiale din istoria națională;
- „Sărbătorile, cultura, tradițiile Moldovei”;
- „Locașuri sfinte” și „Cartea Roșie a Republicii Moldova” – flora și fauna;
- Sport, știință și inovare, conace boierești, femei celebre etc.

Exemple recente de monede comemorative:

- ✓ „Mihai Eminescu” – dedicată poetului național la 175 de ani de la naștere, emisă în argint și aur.
- ✓ „Moldova în Zona Unică de Plăți în Euro (SEPA)” – marcată printr-o monedă comemorativă argintată cu valoarea nominală de 100 lei, simbolizând integrarea financiară europeană.
- ✓ „Paul Gore – 150 de ani de la naștere” și „Ciuf-de-câmp” – emise în 2025 ca parte din seriile „Personalități”.
- ✓ „Ziua Cărții” – dedicată lecturii și promovării culturii scrise.
- ✓ „Regina Maria – 150 ani de la naștere” – emisă în 2025 de BNM ca o expresie a legăturilor istorice și culturale regionale. [5]

Banca Națională a Moldovei oferă oportunități de dezvoltare și promovare ai designerilor din Republica Moldova prin organizarea concursului de proiect grafic pentru monede comemorative.

În calitate de designer am participat cu mare entuziasm la crearea designului grafic cu următoarele tematici:

1. *Mărțișorul - simbol al primăverii*
2. *Pace*
3. *Alexei Șciusev – 150 de ani de la naștere*
4. *Nicolae Donici - 150 de ani de la naștere*
5. *Canoe/ Performanțele sportului moldovenesc*
6. *Lupte libere/ Performanțele sportului moldovenesc*
7. *Haltere/ Performanțele sportului moldovenesc*
8. *Ziua cărții*
9. *100 ani de învățământ superior în Basarabia*
10. *Ziua Copilului*
11. *Moldova în Zona Unică de plăți Euro*
12. *Constantin Brâncuși – 150 de la naștere*
13. *USM - 80 de ani de la înființare*
14. *ASEM - 35 ani de la înființare*
15. *Sergiu Rădăuțanu – 100 ani de la naștere*
16. *Vasile Vasilache – 100 ani de la naștere*

Printre proiectele enumerate, au fost alese pentru a promova valorile materiale și a păstra patrimoniul cultural a Republicii Moldova următoarele creații:

- „Mărțișorul – simbol al primăverii”;
- „Nicolae Donici – 150 ani de la naștere;

- „Ziua cărții”;
- „35 ani de la înființarea ASEM”.

Aceste creații au fost *transmise cu dreptul de autor pentru valorificarea designului pe termen și teritoriu nelimitat de Banca Națională a Moldovei*.

În profesionalismul și operativitatea creării conceptului vizual din cadrul concursului organizat de BNM, privind elaborarea designului monedelor jubiliare și comemorative, emisiunea anilor 2023-2026, o amprentă semnificativă a marcat *Echipa CRCT „ARTICO”*. Datorită implicării în diverse proiecte educative din învățământul extrașcolar, am pus accent pe perfecționarea cunoștințelor avansate în tehnici de design, tendințelor actuale din domeniul arte profil arte plastice și abilităților de design grafic în software-uri de specialitate cum ar fi: *Adobe Photoshop, Corel DRAW, Adobe Illustrator* etc.

Studiul proiectelor realizate deservește drept sursă de inspirație în activitățile extrașcolare pentru cadrele didactice, folosind designul monedei ca reper pentru discuții despre identitate, valori, evenimente istorice sau personalități culturale. Astfel, moneda devine un *text vizual educativ*, care stimulează gândirea reflexivă și capacitatea de interpretare.

Studiu de caz 1

Tematica: „Mărțișorul – simbol al primăverii”

Mărțișorul este unul dintre cele mai reprezentative simboluri ale primăverii în România și Republica Moldova. Oferit la 1 martie, el marchează trecerea de la iarnă la anotimpul renașterii, al luminii și al speranței, este o tradiție recunoscută internațional.

Simbol al renașterii naturii prezintă primăvara, care aduce înverzirea pământului, înflorirea pomilor și revenirea păsărilor. Mărțișorul exprimă această reînnoire a vieții, fiind purtat ca semn al începutului unui nou ciclu natural.

Semnificația culorilor și elementelor în design:

- ✓ *Roșu* – viață, energie, vitalitate, căldura soarelui
- ✓ *Alb* – puritate, lumină, iarna care se retrage
- ✓ *Ghiocelul* – puritate și speranță
- ✓ *Firul* tradițional alb-roșu - lupta și armonia dintre anotimpuri.

Împletirea lor sugerează echilibrul dintre forțele naturii și victoria primăverii asupra frigului, promovând mesaj de *speranță și bucurie.*

Oferirea mărțișorului este un gest de afecțiune și apreciere. El transmite urări de:

- sănătate,

- noroc,
- prosperitate,
- începuturi frumoase.

Variante de proiect grafic

Obiceiul Mărțișorului a fost inclus în patrimoniul cultural imaterial al umanității de către *UNESCO*, fiind o tradiție vie care unește comunități și generații.

Mărțișorul nu este doar un ornament. Este un limbaj tăcut al comunității, o formă de a spune: „Îți doresc lumină.” În școli, în familii, în spațiul public, gestul oferirii creează punți invizibile între generații.

Este, presupun, cel mai mic obiect cu cea mai mare încărcătură simbolică. Un nod de ață care leagă timpul de speranță.

Studiu de caz 2
Tematica: „Ziua cărții”
Concept de design: „O carte citită - avânt spre libertate”
Structura compoziției: compilarea elementelor cu stilizări grafice.
Realizarea conceptului conform elementelor ce caracterizează :

- ✓ *carte* deschisă cu elemente în perspectivă, simbolizând aspirații spre un orizont prosper,
- ✓ *figură umană* stilizată, metamorfoză pe plan spiritual, libertate de a gândi, explora și de a te înaripa asemeni unei păsări;
- ✓ *poziționare în partea dreaptă* a elementelor, aspirații spre viitor prosper.
- ✓ *centrul de interes* a compoziției este focusată la lumina care radiază din figură umană, simbolizând rezultatul libertății explorată prin istorie, știință și creație literară.

Porumbelul – simbol al păcii

Porumbelul este unul dintre cele mai cunoscute simboluri universale ale păcii. Originea simbolului este asociată cu tradiția biblică (porumbelul care aduce ramura de măslin după potop), dar a fost consacrat artistic în secolul XX de către Pablo Picasso, prin celebra sa lucrare „Porumbelul Păcii”, realizată pentru Congresul Mondial al Păcii (1949).

Semnificații: puritate, speranță, armonie, libertate, încetarea conflictelor

În compoziție, porumbelul este reprezentat:

- așezat (pace stabilă),
- în profil îndreptat spre dreapta (aspirație spre un viitor prosper).

Creanga de măslin – simbol al reconcilierii

Creanga de măslin este un simbol străvechi al împăcării și al victoriei fără violență. În cultura antică greacă, ramura de măslin era asociată cu pacea și prosperitatea.

Semnificații: reconciliere, dialog, speranță într-un viitor mai bun, stabilitate.

Este redată:

- în ciocul porumbelului (mesaj clar de pace),
- încadrând textul „Noi vrem pace”.

Structură compozițională:

Compoziție centrală

- Porumbel alb în centru, cu aripile deschise.
- Creangă în cioc.
- Textul „Noi vrem pace” amplasat sus, cu litere clare, armonioase.

Mesaj artistic:

- dorința colectivă de armonie,
- speranța într-o lume fără conflicte,
- responsabilitatea generațiilor tinere pentru un viitor pașnic.

Perspectiva educațională

Designul are un rol esențial în învățământul extrașcolar, influențând atât calitatea experienței de învățare, cât și nivelul de implicare al elevilor. Un program extrașcolar bine conceput—vizual, pedagogic și organizațional—crește motivația, facilitează înțelegerea conținutului și creează un cadru mai atractiv pentru explorarea creativă.

- Ateliere: „Creează propria monedă pentru pace”.
- Analiză vizuală, simbolistică, storytelling vizual.
- Înțelegerea responsabilității reprezentării culturale.

Instrument strategic în activități extrașcolare

Utilizarea designului în contexte extrașcolare dezvoltă competențe transversale importante: gândire critică, rezolvarea problemelor, literatie vizuală, colaborare interdisciplinară și orientare către proiect. Atunci când elevii participă la activități care implică design (grafic, de produs, digital, arhitectural), ei deprind abilități aplicabile în domenii emergente ale economiei creative.

Concluzii

Impactul cultural al monedei comemorative în raport cu educația extrașcolară este complex și multidimensional. Ea funcționează ca instrument educativ, suport artistic, simbol identitar și catalizator al dialogului cultural. Prin prezența sa în muzee, colecții, ateliere și expoziții, moneda comemorativă contribuie la formarea unei conștiințe istorice și estetice, demonstrând că arta gravată în metal poate deveni un mijloc eficient de educație și dezvoltare culturală în învățământul non-formal.

Bibliografie:

1. CRĂCIUN, I. (2002) *Arta monetară și simbolismul monedei*. București: Editura Academiei Române.
2. KROLL, J. (2014) *The Art of Coins: Design, Culture and History*. London: Thames & Hudson.
3. HARLOW, M. (2011) *The Visual Language of Coinage: Design Principles and Aesthetics*. New York: Metropolitan Museum of Art.
4. STEWART, J. (2008) *Coin Iconography and Cultural Identity*. Cambridge: Cambridge University.
5. Banca Națională a Moldovei. (2025) *Monede comemorative*. https://www.bnm.md/ro/content/monede-comemorative
6. Moldpres. (2025) *National Bank of Moldova issues Mihai Eminescu commemorative coin*. Accesat la: https://www.moldpres.md
7. Oficial.md (2025). *Monede noi comemorative puse în circulație de BNM*. Accesat la: https://oficial.md
8. Logos-Press.md. (2025). *Commemorative coin “Queen Maria” issued*. Accesat la: https://logos.pres.md
9. www.historia.ro
10. https://stiinta-pentru-toti.ro
11. https://lyberti.com/martor-milenar-al-istoriei-omenirii/
12. Cadrul de referință al Educației și Învățământului Extrașcolar din Republica Moldova, MECC, Chișinău, 2020.